

УДК 72.01

Н. Ю. Житкова*доцент кафедри дизайну
архітектурного середовища**Київського національного
університету будівництва та архітектури*

ПАРАДОКСАЛЬНІСТЬ В АРХІТЕКТУРІ

Анотація: в роботі розглянуто і проаналізовано явище парадоксу і парадоксальності в архітектурі. Аналіз здійснений на основі об'єктів різних часів і епох. Також розглянуто явище парадоксальності в архітектурі сучасності. Наведені приклади сучасних рішень, привернуто увагу до їх особливостей і ознак приналежності до парадоксальної архітектури. Наведено цитати відомих людей з приводу предмету дослідження.

Ключові слова: архітектура, проектування, обладнання, парадокс, будівлі.

I. Звернутися до теми спонукав шквал нетрадиційних і небезперечних рішень в архітектурі і дизайні, що не мають чітких логічних обґрунтувань (а частіше антилогіка і є основною складовою) і руйнують існуючі критерії оцінки. Аргументація тих чи інших рішень, здебільшого, непереконлива або просто відсутня.

Навіть найбільш поверхневе вивчення питання призвело до думки про складність цього явища і необхідності системного багатогранного дослідження. Було визнано доцільним на перших етапах скористатися методом лінгвістичного аналізу.

Парадокс - ("несподіваний" – з грецької) своєрідна думка, що різко розходиться з громадською, що суперечить (іноді тільки зовні) здоровому глузду; в науці – несподіване явище, що не відповідає звичайним уявленням.

Короткий словник іноземних слів під ред. І. В. Льохана і проф. Ф. Н. Петрова, Державне видавництво іноземних і національних словників. Москва, 1951. Дещо по-іншому сформулював поняття "парадоксу" професор Ожегов:

"... парадокс" – дивна думка, що розходиться із загальноприйнятою думкою, науковими положеннями, а також, думка, що суперечить здоровому глузду".

Як же проявляється парадоксальність в архітектурі і дизайні, які нові якості вона несе, і як її слід оцінювати.

Як свідчить історія, люди формують предметний світ, але архітектура і світ речей формує середовище і тип поведінки людей. Все це свідчить про потужність складової архітектури в соціальному устрої суспільства, і, як стверджував В. Гропіус – "досконала архітектура приводить людські відносини, речі, просторове середовище, техніку і матеріали, а також, види мистецтва, що її супроводжують – живопис, скульптуру, театр і декоративно-прикладну творчість, до інтегральної єдності цілісної і емоційно виразної форми. "Разом з тим, яка вона – досконала архітектура?"

Різні історичні етапи і яскраві творчі особистості висували своє бачення досконалої архітектури. З плином часу деякі ідеї були спростовані як утопічні, що цілком співвідноситься з філософським положенням про діалектику форми і змісту, єдність і боротьбу протилежностей.

Зрештою, нове - заперечення старого, а парадокс - конфлікт поколінь і поглядів.

II. У чому ж проявляється парадоксальність?

Якщо вважати непорушною тезу, висунуту Ветрувієм – "користь, міцність, краса", - то незмінним в наші дні зберігається "міцність" (лише в тому випадку, коли зберігається функціональне призначення об'єкта розробки).

"Користь" і "краса" - користь краси і краса користі (Борисовський); змінюються категорії, що формуються під впливом соціокультурного розвитку суспільства і висунутих пріоритетів цінностей.

Якщо "парадоксальність" - конфлікт, провокація, "анітогонізм" між визнанням, що відбулося і новим (таким, що пробивається, розштовхує), то поява нових форм (а іноді старих з нетрадиційною функцією, доведеної до декоративізму) в ряді випадків і стилів, здебільшого легко сприймається суспільством.

Разом з тим, якісна відмінність парадоксу від декларативно-епатажного виклику полягає в наявності змістовної сторони, обґрунтованого аргументованого рішення зі збереженням такої властивості як користь.

Парадоксальність як ознака зламу і саморуйнування або як зародження і розвиток нового? Підміна понять, теза-антитеза, естетика-антиестетика вимагають чітких обґрунтувань і понять.

В даний час можливості конструкцій і матеріалів надають широкий спектр функціональних та естетичних рішень. Домінуючою якістю є неординарність. Мета - реклама (в тому числі, якість конструкцій, матеріалів, технологій); комерційний успіх; активізація композиції середовища; відображення філософських поглядів буття (наприклад, будинок на дереві); жорсткі умови проживання - клімат, рельєф, недостатня територія (розв'язка над греблею, поселення на воді та інше) і так далі.

Парадоксальність - нова властивість, яка з часом перестає бути своєрідним і стає традиційним і символічним (як приклад - собор Василя Блаженного в Санкт-Петербурзі, Покровський собор у Москві, Ейфелева вежа в Парижі). Це, відповідно, на пряму пов'язане з соціокультурним розвитком суспільства, яке висуває парадокс і оцінює його.

Приймати або заперечувати парадоксальність, так чи інакше, питання, що вирішується суспільством в історичному контексті, при прояві справжніх домінуючих якостей.

Доречно було б визначитися з деякою характеристикою в явищах, прийомах, стилях архітектури, які, в загальноприйнятому сенсі слова, співвідносяться з уявленням про парадокс в даний час.

Бруталізм (під цим терміном мається на увазі звичайно новий бруталізм, або необруталізм) - напрям (стиль) в архітектурі періоду 1950-х - 1970-х років, початково в архітектурі Великобританії. Одна з гілок післявоєнного архітектурного модернізму. Як попряння (заперечення) у зовнішніх прийомах архітектурної стилістики естетичних цінностей, традиційних для сформованого історико-культурного розвитку суспільства.

Danger- architecture – виражена загроза небезпеки, навмисне порушення функцій, штучно створений екстрим - якості об'єкта, зведені в естетику.

Відхід від сучасної цивілізації в природу (будинки на деревах, штучно створені печерні простори, будинки на воді) з відмовою від традиційних умов комфорту або, навпаки, - освоєння природних ресурсів на базі досягнення сучасної інженерії.

Символізм, як спосіб образного вираження, стан суспільства в перехідний історичний період, заперечення традиційних естетичних цінностей і утвердження новітньої "антиестетики". Прикладом може слугувати радянський авангард, як втілення новітньої ідеології, який в підсумку виявився згубним, але дав яскравий сплеск в архітектурі конструктивізму.

Навмисно екстравагантні форми будівлі, які, здебільшого демонструють сучасні можливості конструкцій і креативні підходи до вирішення об'ємно-просторової структури будівлі.

Деконструктивізм, як декоративний стиль, де враження системи, яка руйнується, всього лише епатажний художній прийом, наповнений бажанням вийти з "загального ладу", привернути увагу, приголомшити, але зберегти при цьому стійкість, традиційна побудова функціональних блоків.

Парадоксальність великих промислових підприємств декларованої інженерної інфраструктури в містобудівній сфері ще більше виражена, ніж сміттєпереробні заводи Хундертвассера у Відні і Осака зі зруйнованим масштабом будівлі і відвертою декоративністю.

Як свідчить історія, люди формують архітектуру і предметний світ, але архітектура і "світ речей" формують середовище і тип поведінки людей. Все це вказує на потужну складову архітектури в перебудові суспільства.

Концепція тотальної архітектури, і "місто-сонце", "ідеальне місто" Ле Корбюзьє, як прообраз ретельно вибудованої морально-етичної платформи, яка формує систему цінностей, повинна стати в основі діяльності архітекторів і дизайнерів, як представників гуманної професії.

Як же слід оцінювати "парадоксальні" явища в архітектурі і дизайні, хоча б на перший погляд?

Парадоксальність існує в часі, і з плином часу втрачає свою якість, парадокс і переходить в розряд традиційного і навіть символічного. Так це сталося з Ейфелевою вежею в Парижі.

Парадоксальність безпосередньо пов'язана з соціокультурним розвитком суспільства, яке висуває парадокс і оцінює його.

Парадокс вносить нову якість, яка з часом перестає бути парадоксом. Втім, масштаб парадоксальності не завжди знаходиться в прямій залежності від часу. Єгипетська піраміда залишається парадоксом і з плином часу.

Приймати або заперечувати парадокс - питання, перш за все, вирішується суспільством, в історичному контексті на основі сталого сформувалися критерії.

Багатогранність явища парадоксу можна було б охарактеризувати коротко наступними тезами:

- активізація міського середовища, формування домінанти монотонності міського середовища;
- ціленаправлене руйнування масштабу і структури будівлі з метою досягнення декоративного ефекту;
- демонстрація новітніх конструктивних і технологічних рішень з вираженими зовнішніми епатажними прикладами;
- заперечення існуючих етичних і естетичних норм.

Питання вимагає глибокого і всебічного розгляду, та стаття не претендує на вичерпність. Однак коротке Пушкінське: "І досвід, і син помилок важких І геній парадоксів друг І випадок, Бог- винахідник .. ", більш ніж переконливо свідчить про необхідність відповідального тонкого підходу до питання про парадоксальність, щоб не стати згубником прогресивного і не сприяти негативним явищам.

Табл.1

Приклади парадоксальності рішення архітектурних об'єктів

Башня в Сінгапурі («danger» архітектура)

Векторний міст в Токіо (втеча від сучасної цивілізації)

Будівля-корзина (символізм)

Кривий будинок в Польщі (декоративізм)

Перевернутий будинок в Орландо (символізм)

Пивна вежа Хундертвассера (декоративізм)

Мітакі (декоративізм)

Дім-бульбашка (екстравагантність)

Література

1. А.Раппапорт. Парадоксы Ладовского «Сборник научных статей МАРХИ «Пространство ВХУТЕМАС: наследие, традиции, новации». archinfo.ru//publications/tem/1022. 2011
2. Константин Бударин. «Парадоксы сохранения». art1.ru/architecture/paradoksy-soxraneniya/2014
3. Парадокс в архитектуре – Архитектура, дизайн, жилище. architecturaidea.com/architect/2015
4. Парадоксы авангарда. <https://www.youtube.com/watch?v=24c2minois.2014>

Аннотация

В работе рассмотрены и проанализированы явления парадокса и парадоксальности в архитектуре. Анализ осуществлен на основе объектов разных времен и эпох. Также рассмотрено явление парадоксальности в архитектуре современности. Приведены примеры современных решений, акцентировано внимание на их особенностях и признаках принадлежности к парадоксальной архитектуре. Приведены цитаты известных людей касательно предмета исследования.

Ключевые слова: Архитектура, проектирование, оборудование, парадокс, здания.

Annotation

This article reviewed and analyzed the phenomenon of paradox and paradoxical architecture. The analysis is based on objects from different times and eras. Also is on the paradoxical phenomenon of modern architecture. Examples of innovative solutions are given, to take attention at their features and attributes which are belonged to paradoxical architecture. The quotes of famous people are given on the subject of research.

Keywords: Architecture, engineering, equipment, paradox, buildings.